

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI ZEMĚPISNÉ

ROČNÍK 1973 ● ČÍSLO 1 ● SVAZEK 78

FRANTIŠEK NEKOVÁŘ

XII. SJEZD ČESKÝCH GEOGRAFŮ V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

XII. sjezd českých geografů v Českých Budějovicích se konal na základě usnesení XI. sjezdu československých geografů v Olomouci ze dne 2. července 1969 podle jeho 10. bodu usnesení.

XII. sjezd českých geografů se uskutečnil v Českých Budějovicích ve dnech 2. až 6. července 1972. Přípravné sjezdové práce byly zahájeny již 31. března 1971 ustavením přípravného výboru XII. sjezdu v čele s předsedou pobočky České Budějovice dr. Františkem Nekovářem a jejím jednatelem doc. dr. Stanislavem Cháberou, CSc. Z katedry geografie pedagogické fakulty v Českých Budějovicích se organizační práce ještě zúčastnil prom. geograf Ladislav Kolařík a externí pracovník katedry ing. Miroslav Novotný, CSc. Velmi účinná byla spolupráce a pomoc 20 posluchaček a posluchačů této katedry.

Pro účastníky XII. sjezdu českých geografů byly připraveny tyto sjezdové materiály:

1. J. Demek — S. Chábera — F. Nekovář — J. Munzar: *Geografie ve škole a v praxi*. Studia geographica 25, Geografický ústav ČSAV, Brno 1972.
2. J. Demek — S. Chábera — F. Nekovář — J. Munzar: *Geografie a výzkum životního prostředí*. Studia geographica 24, Geografický ústav ČSAV, Brno 1972.
3. S. Chábera: *Geografické exkurse po jižních Čechách*. Česká společnost zeměpisná a Geografický ústav ČSAV, Brno 1972.
4. J. Demek: *Rozvoj české geografie v letech 1969—1972 mezi 11. a 12. sjezdem České společnosti zeměpisné*. Česká společnost zeměpisná a Geografický ústav ČSAV, Brno 1972.
5. S. Chábera — F. Nekovář — S. Kučera — S. Ošmera: *Přírodní poměry Novohradských hor a jejich podhůří*. Rozpravy pedagogické fakulty v Českých Budějovicích. Řada přírodních věd, čís. 10, České Budějovice 1972.
6. S. Chábera a spolupracovníci: *Výběr geografické bibliografie jihočeské oblasti I. Fyzický zeměpis (1819—1970)*. Krajská knihovna v Českých Budějovicích. České Budějovice 1970.
7. S. Chábera: *Bibliografie jihočeských přírodovědců*. I. Geologie a příbuzné vědy. Krajská knihovna, České Budějovice 1972.
8. S. Chábera — F. Nekovář — E. Šabatová: *České Budějovice*. K 12. sjezdu českých geografů v Českých Budějovicích (3.—6. 7. 1972). Lidé a země, roč. 7, 1972, čís. 6, str. 262—267.
9. Jan Amos Komenský: *Mapa Moravy* (faksimilie). Kartografické nakladatelství, Praha 1970.

10. *České Budějovice*. Automapa 1 : 200 000. Kartografie 1971.
11. *Českokbudějovicko*. Turistická mapa 1 : 100 000. Kartografie, Praha 1971.
12. Propagační brožurky, vydané pro turistický ruch KNV České Budějovice a MěNV České Budějovice (*Jižní Čechy, Československo — Die Böhmisch-mährische Höhe -- Sumava, Tschechoslowakei — Lipno, Südböhmen — Spiegel des Böhmerwaldes, České Budějovice — 12 dřevorytů Karla Štěcha*).

XII. sjezdu českých geografů v Českých Budějovicích se zúčastnilo celkem 214 osob v tomto zastoupení: vysoké školy 53, střední školy 28, ZDŠ 27, pracovníci ČSAV 38, ostatní profese 47 (z toho z Kartografie n. p. Praha 11), 14 důchodců a 7 členů Slovenské geografické společnosti. (Účast na I. až XI. sjezdu: 80, 103, 123, 98, 673, 123, 113, 201, 114, 230 a 250.) Pokud jde o účast členů ČSZ, byly na sjezdu zastoupeny jednotlivé pobočky takto: Praha 39 %, Brno 21 %, Olomouc a České Budějovice 11 %, Plzeň 8 %, Ústí nad Labem 5 % a Hradec Králové 3 %.

XII. sjezdu českých geografů se zúčastnili tři oficiální delegace. Polskou delegaci tvořili univ. prof. dr. Antoni Wrzosek z krakovské university a dr. Henryk Górski z Geografického ústavu PAN, německou delegaci vědecký sekretář Geografické společnosti NDR dr. Fritz Hönsch z Lipska a univ. prof. dr. Walter Roubitschek z Halle a slovenskou delegaci univ. prof. dr. Michal Lukniš, DrSc., RNDr. Ján Hanzlík, CSc. a vědecký tajemník Slovenské geografické společnosti dr. Peter Mariot.

Den před sjezdem se konalo *slavnostní odhalení pamětní desky univ. prof. dr. Janu Hromádkovovi* v jeho rodišti ve Volenicích, okres Strakonice. Slavnostního aktu se zúčastnilo asi 50 českých geografů, celá slovenská delegace, polská delegace a německá delegace. Po skončení pietního aktu byli účastníci pozváni do nově postaveného kulturního domu, kde pionýři tamní ZDŠ přednesli hodnotné kulturní pásmo a kde bylo podáváno bohaté občerstvení. Prostředí v kulturním domě bylo velmi milé a přátelské, zvláště zásluhou předsedy MNV ve Volenicích s. Bohumila Bělohlava.

Téhož dne večer se konala v menze vysokoškolských kolejí schůze ÚV ČSZ. Jediným bodem programu bylo organizační zajištění posledních příprav XII. sjezdu českých geografů. Na základě předložených návrhů jednotlivých poboček bylo schváleno udělení diplomů za zásluhy a činnost ČSZ 22 členům a Valnému shromáždění bylo navrženo udělení čestného členství pro 5 členů.

Po skončení schůze ÚV ČSZ se konala schůze předsednictev Slovenské geografické společnosti a České společnosti zeměpisné. Za SGS se jednání zúčastnili prof. dr. Michal Lukniš DrSc., RNDr. Ján Hanzlík, CSc. a vědecký tajemník dr. Peter Mariot. Za ČSZ se zúčastnil celý ÚV ČSZ. Byla provedena kontrola zápisu z minulé schůze konané v únoru 1972 v Bratislavě a konstatováno oboustranné splnění všech bodů usnesení. Bylo vzato na vědomí, že Česká společnost zeměpisná na základě pokynů komise pro vědecké společnosti při ČSAV bude v příštím funkčním období používat dřívějšího označení Československá společnost zeměpisná, ovšem s působností pouze na území Čech a Moravy. Proto též zástupci Slovenské geografické společnosti nejmenovali do této Československé společnosti zeměpisné svého zástupce. Tento stav potrvá až do konečného vyřešení federalizace na základě jednání ČSAV a SAV. Znovu byly dohodnuty základy spolupráce odborných skupin obou společností, dále dohodnuto, že příští *celostátní XII. sjezd československých geografů* se bude konat v roce 1974 v Nitře společně se VI. sjezdem slovenských geografů. Přípravný výbor XII. celostátního sjezdu v Nitře vydá první sjezdový cirkulář již koncem roku 1972. V přípravném výboru bude též zástupce českých geografů, hlavně pokud jde o řešení ná-

plně celostátního XII. sjezdu. Uvažováno o vytištění sjezdových materiálů v Geografickém ústavu ČSAV a SAV. Příští schůze předsednictev obou společností bude svolána do Bratislavy v podzimním období.

Ve dnech 2. až 6. července se v rámci XII. sjezdu českých geografů uskutečnila *kartografická výstavka*, jejímž účelem bylo podat přehled o současné mapové produkci. Těžištěm expozitů byly ukázky tematických map velkých a středních měřítek, vydávaných pro potřebu různých přírodovědných a technických oborů. Výstavku doprovodil v den jejího zahájení podrobným výkladem hlavní redaktor n. p. Kartografie dr. Ivo Čáslavka. V samostatných expozicích předvedli výsledky své ediční činnosti Geografický ústav ČSAV v Brně a Státní pedagogické nakladatelství v Praze.

XII. sjezd českých geografů byl slavnostně zahájen dne 3. července ve 13 hodin v Domě osvěty Parku kultury a oddechu uvítacím projevem předsedy přípravného výboru XII. sjezdu českých geografů dr. Františka Nekováře. Slavnostního zahájení se zúčastnili i členové oficiální delegace Jihočeského KV KSČ a Jihočeského KNV — vedoucí ideologického oddělení KV KSČ s. Miloslav Kaizr, s. Jaroslav Biedermann, dále místopředseda MěNV České Budějovice s. Josef Pouzar a děkan pedagogické fakulty v Českých Budějovicích prof. dr. Bohumír Janoušek, CSc. ČSAV a vědecké kolegium geologie a geografie ČSAV zastupoval člen korespondent ČSAV ing. dr. Ladislav Čepek, DrSc. Všichni jmenovaní XII. sjezd českých geografů oficiálně pozdravili. Další sjezdové zdravotce přednesli vedoucí polské delegace univ. prof. dr. Antoni Wrzosek, vedoucí německé delegace vědecký tajemník Geografické společnosti NDR dr. Fritz Hönsch a vedoucí slovenské delegace prof. dr. Michal Lukniš, DrSc. Politický a společenský význam sjezdu byl dokumentován přijetím oficiální delegace XII. sjezdu vedoucím tajemníkem KV KSČ s dr. Jaroslavem Hejnou a slavnostní recepcí, kterou na počest XII. sjezdu a jeho oficiálních hostů uspořádal v místnostech kavárny a vinárny Savoy předseda KNV České Budějovice s. Josef Samec. V rámci oficiálního zahájení XII. sjezdu byl dne 3. července v 19.30 hod. uspořádán v Domě osvěty PKO seznamovací večírek s malým hudebním programem.

Vlastní *sjezdové jednání* bylo zahájeno úvodním sjezdovým referátem „Rozvoj české geografie v letech 1969—1972 mezi XI. a XII. sjezdem České společnosti zeměpisné“, který přednesl v zastoupení ředitele Geografického ústavu ČSAV jeho zástupce doc. dr. Miroslav Macka, CSc. Tento referát, který pod vedením doc. Demka zpracoval široký kolektiv pracovníků Geografického ústavu ČSAV, členů pobočky Brno, vydaly Česká společnost zeměpisná a Geografický ústav ČSAV v Brně tiskem a byl předem rozdán všem účastníkům sjezdu.

Druhý základní referát prvního dne „Přírodní poměry Novohradských hor a jejich podhůří“ přednesl dr. František Nekovář a byl doprovázen barevnými diapozitivy se slovním doprovodem doc. dr. Stanislava Chábery, CSc., z pedagogické fakulty v Českých Budějovicích a prom. biologa Stanislava Kučery z Jihočeského krajského muzea.

Dne 4. července dopoledne se zasedalo v plénu, odpoledne pak v sekcích školské a rybníkářsko-jihočeské. V plenárním dopoledním zasedání mělo být předneseno těchto 22 referátů: 1. Prof. dr. Miroslav B l a ž e k: Ekonomickogeografická regionalizace a životní prostředí. — 2. Doc. dr. Jaromír D e m e k, CSc.: Geografie a výzkum životního prostředí. — 3. Prof. dr. Jiří K r á l: Antropogeografie a historická antropogeografie ve výzkumu archeocivilizačním v problémech životního prostředí. — 4. Dr. Zdeněk L á z n i č k a, CSc.: Příspěvek k charakteristice sídel přechodného typu se zvláštním zřetelem k Jihočeskému kraji. — 5. Dr. Jaroslav M a r e š: Průmysl a životní prostředí. — 6. Dr. Jan M u n z a r:

Úloha meteorologie a klimatologie při ochraně životního prostředí člověka v ČSSR. — 7. Ing. Miroslav Novotný CSc.: Strukturální osídlení Novohradských hor a jejich podhůří. — 8. Dr. Evžen Quitt, CSc.: Ochrana životního prostředí v Severočeské hnědouhelné oblasti. — 9. Prom. geograf Petr Raab: Prognóza znečišťování ovzduší v ČSR. — 10. Prom. geograf Ivan Sládek: Klimatologický rozbor vztahů povětrnostních podmínek a režimu znečištění ovzduší v Mostecké pánvi a přílehlých oblastech. — 11. Dr. Miroslav Střída, CSc.: Geografie a problémy životního prostředí na příkladu jižních Čech. — 12. Dr. Zdeněk Šeda, CSc.: Ochrana přírody, krajiny a přírodních zdrojů ve výuce zeměpisu. — 13. Doc. dr. Stanislava Šprincová, CSc.: K některým základním otázkám prostorové optimalizace rekreace u vodních ploch. — 14. Miroslav Špür: Některé složky životního prostředí a funkční členění města Ústí nad Labem. — 15. PhDr. Ivo Čáslavka: Současný stav a perspektiva rozvoje české kartografie. — 16. Prom. geograf Antonín Götz, CSc.: Syntetické zeměpisné mapy. — 17. Dr. Josef Hůrský, CSc.: Dopravně geografická klasifikace jihočeských administrativních středisek let 1790—1948. — 18. Prom. geografka Helena Křivánková: Územní plán rajónu povodí Malše — Kaplicko. — 19. Prof. dr. Jaromír Korčák, DrSc.: Populační vývoj jižních Čech. — 20. Dr. Ing. Václav Novák: Kartografická dokumentace malých oblastí na příkladu Pavlovských vrchů. — 21. Prof. dr. Bohuslav Šimák: Koncepce tematických map světa. — 22. Prof. dr. Walter Roubitschek: Koordinace agrogeografického výzkumu a mapování.

Na jednání nebyly předneseny referáty doc. dr. J. Demka, CSc., (2), dr. E. Quitta, CSc., (8) a prom. geogr. H. Křivánkové (18), kteří se na sjezd omluvili. Referáty přednesené na sjezdu byly uveřejněny ve sjezdovém sborníku kromě referátů č. 3, 9, 11 a 21, jejichž autoři dodali své texty opožděně.

Referáty v plénu byly zaměřeny především na otázky životního prostředí. Ukázalo se, že jde o problematiku velmi živou, ale jen málo propracovanou tak, aby sjezdu byly předkládány konkrétní příklady a výsledky geografického výzkumu. Ukázalo se též, že i regionálně zaměřené referáty s jihočeskou problematikou se těšily zvýšenému zájmu, zejména mezi posluchači z jiných krajů, než ve kterém se sjezd koná.

Zasedání sekce pro školskou geografii se konalo dne 4. července od 14.30 do 17.30 hod. pod vedením předsednictva doc. dr. Jiřího Machyčka, CSc., doc. dr. Marie Riedlové a odb. as. Františka Čecha. Bylo předneseno 15 referátů (z nichž 12 bylo předem publikováno ve sjezdovém sborníku): 1. Dr. Václav Gardavský, CSc.: K tvorbě obsahu zeměpisného vyučování. — 2. dr. Jan Charvát: K modernímu pojetí učiva zeměpisu. — 3. dr. Ludvík Mucha: České školní nástěnné mapy zeměpisné od roku 1945 do nástupu JSSKP. — 4. Vladimír Vokálek: Atlas světa. — 5. Prom. geografka Marta Janáčková: Školní kartografické pomůcky, navazující na Atlas světa a další. — 6. Prom. geograf Jindřich Svoboda: Školní atlas ČSSR. — 7. Doc. dr. Marie Riedlová: Problémy postgraduálního studia učitelů zeměpisu. — 8. Doc. dr. Jiří Machyček, CSc.: Současný stav výzkumu v oboru teorie vyučování zeměpisu v ČSSR. — 9. Prom. pedagog Karel Pecka: Exaktní řešení některých otázek teorie vyučování zeměpisu. — 10. Dr. Jan Podloucký: Aplikace agrogeografie v zemědělské a školské praxi. — 11. Jaroslav Směja-Lončar: Funkce výtvarného projevu ve výuce zeměpisu. — 12. Prof. Klement Urban: Ideální učebnice zeměpisu. — 13. Prom. pedagog Miloslav Šulc: Popularizace geografie mezi školní mládeží a veřejností. — 14. Dr. Jan Stáček: Hospodářsko-zeměpisné exkurze na gymnasiích jako jedna z forem vyučování. —

15. Jiří P e c h: Geografický výzkum Země pomocí družic a jeho význam pro školskou geografii.

Nejvíce referátů se zaměřilo na pomůcky pro vyučování zeměpisu a na výzkum v didaktice geografie. Neobjevily se žádné příspěvky z tematiky: vzdělávací a výchovné úkoly zeměpisu, ideová výchova v zeměpise a programové vyučování zeměpisu. Zvláštní hodnotu a význam pro další rozvoj školské geografie měly referáty o didaktice geografie. Byl v nich podán rozbor současného stavu výzkumu v didaktice geografie, okruhy temat a příklady jednotlivých problémů, které by bylo třeba řešit v posjezdovém období, a příklad exaktního řešení některých otázek z didaktiky geografie. Ze závěrů referátů možno sestavit konkrétní plán činnosti v didaktice geografie pro nejbližší období. Velmi dobrou kvalitou se vyznačovaly referáty týkající se modernizace vyučování zeměpisu, postgraduálního studia učitelů zeměpisu, koordinace zeměpisu s jinými předměty a obsahu vyučování zeměpisu.

Zasedání sekce rybníkářsko-jihočeské se konalo v tutéž dobu pod vedením předsednictva ve složení doc. dr. Ctibor Votrubec, CSc., dr. Ladislav Zapletal, CSc., a prof. Josef Rubín. Ve zkráceném časovém limitu bylo předneseno těchto 11 ze 13 přihlášených referátů (prof. Korčák přednesl referát už dopoledne v plénu a prof. Pelíšek se sjezdu nezúčastnil): 1. Prof. dr. ing. Jan C a b l í k, DrSc.: Rybníky jako prvek vodního hospodářství. — 2. Prom. geograf Ladislav K o l a ř í k: Kategorizace rybné produkce v Jihočeském kraji. — 3. Dr. Josef N o v o t n ý: Jihočeské rybníky. — 4. Doc. dr. Ctibor V o t r u b e c, CSc.: Rybníkářství v rozvojových, zejména afrických zemích: stav, úkoly a perspektivy. — 5. Prof. dr. Ervín Č e r n ý: Osudy plužin zaniklých středověkých osad na Dražanské vrchovině. — 6. Prom. geograf Mojmír H r á d e k: Projevy exfoliace na údolních svazích vodních toků v oblastech tvořených žulami (na příkladu Novobystřické vrchoviny). — 7. Ing. Miroslav L a n d a: Švarcenberský kanál na Šumavě s plavebními nádržemi, stavba a vývoj plavení dřeva v něm. — 8. Doc. dr. Ludvík M i š t e r a: Průmyslová výroba jako hlavní stabilizátor obyvatelstva v Jihočeském kraji. — 9. Dr. Božena N o v á k o v á -Hřibová, CSc.: Obyvatelstvo v pohraniční oblasti Jihočeského kraje. — 10. Doc. ing. Zdeněk P a v l í k, CSc.: Populační klima v oblasti Zliv. — 11. Dr. Dušan T r á v n í č e k: Územní vývoj Vitorazska.

Čtyři referáty byly zaměřeny na problematiku rybníkářskou a pokryly v hrubých rysech celý problém. Vynikající byl zejména referát prof. Cablíka. Obecně převládala témata historickogeografická a projevil se nedostatek témat aktuálně ekonomických.

Je škoda, že pro časovou tíseň se rozvinula jen velmi malá diskuse. Na příštím sjezdu by mělo být pro diskusi plánováno více času, který by mohl být získán tím, že hlavní referáty předtím publikované by byly čteny jen ve výtahu. Tento požadavek se projevil též v hodnocení XII. sjezdu českých geografů ve smyslu cirkuláře č. 6. Doporučuje se pro příště organizovat jednání v sekcích, kdežto jednání v plénu omezit jen na dva až tři stěžejní referáty, nebo sjezd raději orientovat tematicky.

Sjezdové exkurze se konaly 5. a 6. července. Fyzickogeografická exkurze vedla do oblasti Novohradských hor. 125 účastníkům podali výklad na jednotlivých lokalitách doc. dr. Stanislav Chábera, CSc., prom. biolog Stanislav Kučera, pracovník Jihočeského krajského muzea v Českých Budějovicích, Jiří Machart, geolog Oblastního muzea v Písku a Ján Vítek, učitel ZDŠ ve Vysokém Mýtě.

První lokalitou bylo ložisko diatomitu u Borovan při východním okraji krystalika Lišovského prahu. Kolem 10 m mocné ložisko obsahuje pět jakostních druhů křemeliny, obsahující až 81 % SiO_2 . Vytěžené křemeliny se používá k výrobě jakostních tepelných izolačních materiálů a lehčených stavebních prefabrikátů v závodě Calofrig v Borovanech.

V další části exkurze byl navštíven nejsevernější cíp Novohradských hor s typickými periglaciálními jevy na Kraví hoře (953 m) a Kuní hoře (925 m). Jsou na nich vytvořeny velmi zajímavé tvary zvětrávání a odnosu granodioritu, balvanové proudy, mrazové sruby a mrazové srázy a při úpatí mrazových srubů kryoplaneční terasy, vzniklé působením kryogenních pochodů v pleistocénu. Vrchol Kraví hory pak tvoří rozsáhlá skalní hradba se stěnami vysokými až 10 m.

Další lokalitou byla státní přírodní rezervace „Žofínský prales“. V současné době je jedním z nejlépe zachovaných zbytků přirozené lesní vegetace jedlobukového stupně v hercynské oblasti a lze říci, že i ve střední Evropě vůbec. Z hlediska fytoecologického se lesní porosty Žofínského pralesa řadí k jednotce květnatých bučin a v jejich stromovém patře převládá buk, hojně je přimíšena jedle a vtroušen smrk. Tato přírodní rezervace je perspektivně zařazena do navrhované chráněné oblasti Novohradské hory.

V další části navštívili účastníci exkurze dvě z typických novohradských klauzur, Huťskou a Pohořskou. Těmito vodními díly bylo možno regulovat odtok vod, což umožňovalo dopravovat i malými potoky jako např. Huťským, Pohořským, Lužným a dále po Černé a Malší palivové a „brusné“ dřevo až do Českých Budějovic a dále. Pohořská klauzura je nejlépe zachovanou ze všech osmi klauzur Novohradských hor a byla vybudována již v roce 1518 a znovu přebudována roku 1772.

Na zpáteční cestě si prohlédli účastníci exkurze tvary periglaciální modelace na Hradištském vrchu 779 m u Kaplice. Jsou to především vrcholové partie a severní prudký svah v údolní stěně proříznuté říčkou Černou, kde vystupují různě široké kryoplaneční terasy, pokryté balvany. Zajímavou formou mechanického zvětrávání místních hornin jsou puklinové jeskyně provázející mrazové sruby a srázy (nekrasová jeskyně nedaleko zříceniny hradu Sokolců). Na vrcholu Jírový skály jsou zachovány dvě velké, dokonale vyvinuté skalní mísy.

Poslední navštívenou lokalitou byly periglaciální kryostruktury a šterkopisčité nánosy jižně od Kamenného Újezda v nevelké pískovně zvané „Rejta“. V horní části stěny odkryvu jsou na více místech vytvořeny typické pleistocenní mrazové hrnce různého tvaru a velikosti a níže šterkopisčitá vltavínonosná poloha in situ, prokazující třetihorní stáří vltavínového deště.

Ekonomickogeografickou exkurzi (70 účastníků) vedl dr. Z. Hoffmann, CSc., pracovník Geografického ústavu ČSAV v Praze a prom. geogr. L. Kolařík, odb. as. pedagogické fakulty v Českých Budějovicích. Exkurze byla zahájena návštěvou n. p. Koh-i-noor, v němž tři odborníci podali povšechně výklad o podniku i jednotlivých provozech. Základy dnešního podniku byly položeny již v letech 1846—1848, ale tehdy byl podnik zaměřen na výrobu kameniny a kachlových kamen. Tužku uvedla firma Koh-i-noor na trh poprvé roku 1889. V roce 1895 vznikla v Českých Budějovicích další tužkárna „Národní podnik“ a v roce 1920 podnik „Grafo“. Jejich spojením v roce 1948 vznikl nynější n. p. Koh-i-noor, patřící k největším podnikům toho druhu na světě, hned za japonským Mitsubishi v Tokiu. V současné době činí výroba tužek ve dřevě ročně 2 mil. veletuctů. Hlavním předmětem exportu jsou technické a kreslířské grafitové tužky.

U desky stavitele koněspřežní železnice České Budějovice—Linec F. A. Gerstnera podal výklad o její historii a hospodářském významu dr. Zdeněk Hoffmann, CSc. Stavba byla provedena v letech 1825 až 1832 a poslední vlak tažený koňmi projel touto tratí v roce 1872.

Dále byly navštíveny Jihočeské papírny, n. p., Závod Rudého práva ve Větrní u Českého Krumlova. Pracovník oddělení propagace podal výklad o vývoji výroby papíru ve Větrní a provedl účastníky exkurze nově zřízeným papírenským muzeem v areálu podniku. První počátky podniku jsou spojeny se jménem jindřichohradeckého obchodníka Hynka Spiry, který zde vybudoval v roce 1867 brusírnou dřeva a v roce 1883 továrnu na sulfitovou celulózu. Znázorněný podnik zaměstnává přes 2 000 zaměstnanců a je největším průmyslovým podnikem českokrumlovského okresu.

Účastníci této exkurze dále navštívili vzácně zachované gotické a renesanční město Český Krumlov, jednu z nejvýznamnějších městských rezervací v ČSSR. Z terasy hotelu Vyšehrad podal výklad o vývoji města, jeho rekonstrukci a perspektivách vedoucí oddělení výstavby MNV v Českém Krumlově. Seznámil též účastníky s moderní výstavbou ve třech nových sídlištích (Špičák, Plešivec a u nádraží). Český Krumlov se svými 10 700 obyvateli (1970) se stává významným turistickým centrem Jihočeského kraje (zámek a letní divadlo s otáčivým hledištěm, které v roce 1970 navštívilo 47 000 diváků).

Na lipenské přehradě a hydroelektrárně podal velmi podrobný a odborně fundovaný výklad o výstavbě a významu hydroelektrárny Lipno s řadou detailních technických údajů vedoucí provozu ing. Hellebrandt. Účastníci navštívili podzemní elektrárnu tzv. švédského typu v podzemí v hloubce 160 m. Přehrada vytvořila „jezero“ o obsahu 360 mil. m³ vody se zatopenou plochou 4 650 ha.

Exkurze byla ukončena návštěvou českobudějovického pivovaru n. p. Budvar, kde dva pracovníci provedli účastníky exkurze závodem, sklepy a novou láhvovnou a seznámili je s postupem výroby piva. Kvalitní voda je tu z vlastních pěti artézských studní (nejhlubší vrt dosahuje 306 m). Celková výstav piva činí 300 000 hl ročně, ale výhledově je počítáno s výrobní kapacitou 550 000 hl. V roce 1971 bylo vyvezeno do socialistických států celkem 131 711 hl a do kapitalistických 12 526 hl piva.

Exkurze rybníkářská (cca 200 účastníků) se konala 6. července a vedl ji pracovník Domu techniky ČVTS v Českých Budějovicích ing. Vojtěch Nohava. První lokalitou byl rybník Dvořiště, jeden z nejstarších rybníků Třeboňské pánve (399 ha), rozkládající se na katastrálním území obce Slověnice.

Pak účastníci exkurze navštívili rybníky Velký a Malý Tisý, na nichž hnízdí pravidelně řada vzácných a chráněných ptáčích druhů (husa velká, rybák, pochop, kvakoš, volavka červená, volavka bílá a další). Je to od r. 1965 naše největší a nejcennější přírodní rezervace na rybnících o celkové výměře 706 ha.

Další lokalitou byl největší rybník Rožmberk (výměra 711 ha, z čehož bývá zatopeno 489 ha), postavený v letech 1584—1589 Jakubem Krčínem z Jelčan za účelem zneškodňování přívalových vod. Při hospodářské nutnosti obsáhne Rožmberk až 6 mil. m³ vody.

Účastníci exkurze se seznámili též se Zlatou stokou, umělým tokem Lužnice, který napájí hlavní skupiny rybníků, odvádí z nich přebytečnou vodu a slouží dalším vodohospodářským účelům. Na Zlatou stoku je napojeno 57 rybníků a odbočuje z ní řada náhonů na vzdálenější soustavy. Zlatá stoka zásobuje též sádky v Třeboni a v Lomnici nad Lužnicí. Je též zdrojem pro veřejné vodovody v Lomnici nad Lužnicí a Záblatí, poskytuje odběr vody průmyslu a zemědělství a slouží odtoku vod z přilehlého území. Účastníci si prohlédli zděnou konstrukci jezu

Pilař, který reguluje průtok ve Zlaté stoce. Ta zde opouští tok Lužnice a protéká v délce 45,2 km Třeboňskou pánví až k Veselí nad Lužnicí, kde opět ústí do Lužnice.

Konečně si účastníci exkurze prohlédli systém Nových řek vybudovaný v letech 1584—1587 opět Jakubem Krčínem z Jelčan pro ochranu Rožmberka k převádění povodňových přivalů do Nežárky a k nahánění rybníků za hrází Nových řek.

Valné shromáždění České společnosti zeměpisné

Konalo se v úterý 4. července po skončení jednání XII. sjezdu v plénu a v sekcích. Zahájil je předseda ČSZ dr. František Nekovář za přítomnosti 192 členů ČSZ. V úvodu jednání byly odeslány pozdravné telegramy prezidentu republiky, ÚV KSČ, ministru školství, presidiu ČSAV, předsedovi IGU prof. Lesczyckému, předsedovi MNV Volenice, okres Strakonice, geografickým společenstvem socialistických zemí a čestnému členu ČSZ univ. prof. dr. Františku Vitáskovi, DrSc., členu korespondentu ČSAV, nositeli Řádu práce.

Dalšího řízení schůze se ujal místopředseda ČSZ s. prof. dr. M. Nosek; DrSc., který poděkoval dr. Nekovářovi za vzorné plnění funkce předsedy v uplynulém období a za jeho práci v přípravném výboru XII. sjezdu českých geografů. Poté byly zvoleny komise volební (dr. Kousal a 7 zástupců jednotlivých poboček), návrhová (doc. dr. Miroslav Macka, CSc., doc. dr. Marie Riedlová, prof. Jindřich Raschendorfer, prof. Josef Zemánek) a mandátová (dr. Jaromír Duda, doc. ing. Zdeněk Pavlík, CSc.).

V další části jednání přednesl předseda ČSZ dr. František Nekovář zprávu o činnosti za uplynulé období 1969—1972, jejíž zkrácené znění je uveřejněno v rubrice Zprávy z ČSZ.

Zprávu revizní a kontrolní komise přednesl její předseda univ. prof. dr. Jaromír Korčák, DrSc. Zhodnotil nejen finanční hospodaření odstupujícího výboru, ale i jeho celkovou činnost. Zvláště kladně bylo hodnoceno splnění všech bodů usnesení XI. olomouckého sjezdu, oživení činnosti poboček, umístění knihovny ČSZ a její uvedení v život, práce na Geografickém terminologickém slovníku a úspěšná činnost odborné komise pro školskou geografii. Prof. Korčák doporučuje v příštím období práci poboček více zaměřit na činnost vědeckou než administrativní. Po jeho návrhu bylo uděleno odstupujícímu výboru absolutorium. Valné shromáždění schválilo jednomyslně zvýšení členského příspěvku na Kčs 20,—.

V dalším jednání Valného shromáždění bylo schváleno udělení čestného členství těmto členům ČSZ:

univ. prof. dr. Jaromíru K o r č á k o v i, DrSc., nositeli Řádu práce, univ. prof. dr. Karlu K u c h a ř o v i, vedoucímu katedry fyzické geografie přírodovědecké fakulty Karlovy university, RNDr. Františku N e k o v á ř o v i, předsedovi České společnosti zeměpisné při ČSAV, doc. dr. Marii R i e d l o v é, vedoucí kabinetu ústavu pro další vzdělání učitelů při Karlově universitě, univ. prof. dr. Otakarovi T i c h é m u, CSc., t. č. působícímu na pedagogické fakultě v Nitře.

Mimoto byly uděleny na návrh jednotlivých poboček diplomy za zásluhy o geografii a za práci v ČSZ 22 členům ČSZ.

Do nového výboru ČSSZ byli zvoleni tyto členové:

D r á p a l Miloš, PhDr., odb. as. katedry geografie přírodovědecké fakulty UJEP v Brně; H ä u f l e r Vlastislav, RNDr., CSc., univ. prof., vedoucí katedry ekonomické a regionální geografie přírodovědecké fakulty Karlovy university v Praze; K r á l Václav, RNDr., CSc., docent katedry fyzické geografie přírodovědecké

fakulty Karlovy university v Praze; Machyček Jiří, RNDr., CSc., docent a vedoucí katedry geografie přírodovědecké fakulty Palackého university v Olomouci; Mištera Ludvík, RNDr., CSc., docent a vedoucí katedry geografie geografické fakulty v Plzni; Nekovář František, RNDr., vedoucí katedry geografie pedagogické fakulty v Českých Budějovicích; Nosek Miloš, RNDr., DrSc., univ. profesor a vedoucí katedry geografie přírodovědecké fakulty UJEP v Brně; Raschendorfer Jindřich, profesor pedagogické školy v Přerově; Riedlová Marie, RNDr., docentka a vedoucí oddělení přírodních věd a geografie na Ústavu učitelského vzdělání na Karlově universitě v Praze; Skokan Ladislav, CSc., vedoucí katedry geografie Vysoké školy ekonomické v Praze, vedoucí redaktor časopisu Lidé a země.

Náhradníci:

Havrlant Miroslav, RNDr., CSc., vedoucí katedry geografie pedagogické fakulty v Ostravě; Hoffmann Zdeněk, RNDr., CSc., samostatný vědecký pracovník Geografického ústavu ČSAV v Praze; Rubín Josef, profesor, vedoucí redaktor geologie a geografie nakladatelství Academia v Praze; Vaeter Kamil, JUDr., důchodce, místopředseda pobočky ČSZ v Plzni; Zapletal Ladislav, RNDr., CSc., odb. asistent katedry geografie přírodovědecké fakulty Palackého university v Olomouci; Zemánek Josef, profesor gymnasia v Uherském Brodě.

Revizní a kontrolní komise:

Tichý Otakar, RNDr., CSc., univ. profesor v. v., t. č. profesor katedry geografie pedagogické fakulty v Nitře, předseda; Kuchař Karel, RNDr., univ. profesor a vedoucí katedry fyzické geografie přírodovědecké fakulty Karlovy university v Praze; Šlampa Otakar, RNDr., CSc., docent ekonomické geografie přírodovědecké fakulty UJEP v Brně (náhradník).

Jednotlivé funkce v Ústředním výboru Československé společnosti zeměpisné byly rozděleny na první ustavující schůzi nově zvoleného výboru, konané dne 5. července, takto:

Předseda: univ. prof. dr. Miloš Nosek, DrSc.

Vědecký tajemník: PhDr. Miloš Drápal.

Místopředsedové: doc. RNDr. Ludvík Mištera, CSc.

doc. RNDr. Marie Riedlová

Hospodář: prof. Jindřich Raschendorfer

V závěru Valného shromáždění bylo přijato *usnesení*, přednesené předsedou návrhové komise doc. dr. Miroslavem Mackou, CSc., a v diskusi v některých bodech doplněné a upravené:

1. Valné shromáždění *schvaluje zprávu o rozvoji české geografie v letech 1969–1972 mezi XI. a XII. sjezdem České společnosti zeměpisné a zprávu o činnosti ústředního výboru ČSZ za funkční období 1969–1972 a souhlasí s návrhem revizní komise, aby odstupujícímu výboru bylo uděleno absolutorium.*
2. Valné shromáždění ČSZ, vycházejíce z usnesení závěrů XIV. sjezdu KSČ ukládá nově zvolenému ústřednímu výboru Československé společnosti zeměpisné při ČSAV pro funkční období 1972–1975 realizaci těchto hlavních návrhů vzešlých z jednání sjezdu:
  - a) Rozvíjet spolupráci na integrovaných úkolech výzkumu v rámci socialistických zemí a rozvíjet i v rámci ČSSR nové směry v rámci vědecko-badatelského plánu a plánů resortních.

- b) Rozšiřovat a upevňovat spolupráci ČSZ se zeměpisnými společnostmi socialistických zemí pro zajištění společného řešení základních problémů geografie. Za tím účelem uskutečnit v roce 1973 nebo 1974 pracovní schůzku předsednictev zeměpisných společností socialistických států a zajistit pro tuto akci finanční úhradu. Schůzky využít k prohloubení výměny zkušeností z práce jednotlivých společností.
  - c) Pokračovat v úzké spolupráci se sesterskou společností slovenskou.
  - d) Věnovat pozornost rozpracování filosofických a teoretických otázek marxistické geografie a tím přispívat k formování vědeckého světového názoru. Za specifický úsek této činnosti považovat komunistickou výchovu mládeže. V souvislosti s tím se zabývat koncepcí Sborníku ČSZ, aby bylo vyjasněno jeho poslání jak z hlediska pokroku vědy, její aplikace a společenské angažovanosti, tak z hlediska popularizace geografie a jejího významu v současné etapě vývoje naší společnosti.
  - e) Dbát na zajištění odpovídajícího postavení zeměpisu v učebních plánech a osnovách našich škol tak, aby byl zajištěn účinný systém vyučování a rozvíjení schopností žáků a k tomu vypracovat a ministerstvu školství předložit příslušný hluboce fundovaný návrh.
  - f) Orientovat práci zeměpisné společnosti na zajištění modernizace vyučování zeměpisu pro dosažení maximálního přiblížení současnému stavu úrovně vědecké geografie a k tomu cíli navázat spolupráci s příslušnými institucemi. Za součást tohoto úkolu považovat i rozpracování systému popularizace zeměpisu.
  - g) Jednat s universitami a vědeckým kolegiem geologie a geografie ČSAV, Státním pedagogickým nakladatelstvím a Výzkumným ústavem pedagogickým, aby zajistily vypracování plánovitě soustavy moderních učebnic a pomůcek pro všechny stupně a typy škol.
  - h) V zájmu zapojení široké geografické veřejnosti do spolupráce na řešení aktuálních geografických problémů realizovat v součinnosti s jednotlivými pobočkami diskusní zasedání, pracovní konference a exkurze a na těchto úkolech a jejich popularizaci zainteresovat Krajské pedagogické ústavy (KPÚ) a okresní pedagogické sbory (OPS). Takto vyvolat zájem o účast a podíl širšího okruhu členů Společnosti na řešených problémech. Zasadit se o to, aby účast na těchto akcích byla příslušnými orgány uznávána jako součást dalšího vzdělání učitelů.
  - i) Působit při zajišťování edice vlastivědných map okresů s průvodními texty tak, aby pokud možno v nejbližší době bylo jimi pokryto co největší území České socialistické republiky.
  - j) Více propagačně využívat úspěchů geografických výzkumů a práce geografů ve veřejných informačních prostředcích s cílem přesvědčovat veřejnost o významu geografie při budování vyspělé socialistické společnosti.
3. V roce 1975 uspořádat XIII. sjezd českých geografů v Plzni.
  4. Odeslat pozdravné telegramy prezidentu republiky, ÚV KSČ, ministerstvu školství, presidiu ČSAV, předsedovi IGU prof. Lesczyckému, předsedovi MNV Volnice, geografickým společenstvem socialistických zemí a čestnému členu ČSSZ univ. prof. dr. Františku Vitáskovi, DrSc., členu korespondentu ČSAV, nositeli Řádu práce.
  5. Udělit čestné členství p ě t i výše jmenovaným členům ČSSZ.
  6. Zvýšit členský příspěvek v Československé společnosti zeměpisné na 20 Kčs.

1. Z exkurze k největšímu jihočeskému rybníku — Rožmborskému. Pohled od hráze.
2. Malý Tisý — část nejvýznamnější ornitologické rezervace jižních Čech.

3. Pohořská klausura se zbytky dřevěných kúlů od stavidlového přístřešku. Tento přístřešek byl zachován až do posledních let a je zobrazen na snímku S. Kučery ve Sborníku ČSZ 77 : 1, 3. strana křídové přílohy.
4. Poloha vltavínonosných štěrků a štěrkopísků na lokalitě „Rejta“ jižně od Kamenného Újezda. (Foto 1—4 J. Rubín.)

